مقاله تحقیقی

دوفصلنامه آموزش پزشکی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل
دوره ششم، شمارهٔ ۲، بهار – تابستان ۱۳۹۷، صفحه ۳۸-۳۲

ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی دانشکده دندانپزشکی بابل

مریم سیدمجیدی (DDS)[۱]، سیدعلی سیدمجیدی (PhD Student)[۲*]، فاطمه حبیب‌زاده بیژنی (DDS Student)[۳]، عفت خدادادی (DDS)[۴]، مینا مطلب‌نژاد(DDS) [۵]

۱. مرکز تحقیقات مواد دندانی، پژوهشکده سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران
۲. دانشجوی دکتری پژوهش‌محور، مرکز تحقیقات مواد دندانی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران
۳. دستیار تخصصی گروه پاتولوژی دهان، فک و صورت، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران
۴. گروه دندانپزشکی کودکان، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران
۵. مرکز تحقیقات سلامت دهان، پژوهشکده سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران

دریافت: ۹۷/۳/۲۸، اصلاح: ۹۷/۵/۲۴، پذیرش: ۹۷/۵/۲۷

خلاصه

سابقه و هدف: مأموریت یک دانشگاه شامل آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی است. از آنجایی که نقش و توجه به آموزش در ارزیابی فعالیتهای علمی تا حدی کم رنگ شده است، بایستی ارزیابی آموزش با هدف تعیین اثربخشی آن صورت پذیرد. شناخت نظرات دستیاران درباره ویژگی‌های تدریس اثربخش می‌تواند در برنامه‌ریزی مدیران آموزشی تأثیر بسزایی داشته باشد.

مواد و روشها: این پژوهش توصیفی- تحلیلی بوده که به صورت مقطعی بر روی دستیاران تخصصی دندانپزشکی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ انجام شد. نمونه‌گیری به روش سرشماری انجام پذیرفت. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای مشتمل بر دو بخش اطلاعات فردی و دموگرافیک و گویه‌های تدریس اثربخش در مقیاس لیکرت در چهار حیطه دانش پژوهی، روش تدریس، ارتباط با دستیار و خصوصیات فردی بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ و آزمون‌های آماری من-ویتنی، کروسکال‌والیس و فریدمن استفاده و سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته ها: حیطه خصوصیات فردی بیشترین اهمیت و حیطه ارتباط با دستیار کمترین اهمیت را بین ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی کسب کرد. میانگین و انحراف معیار نمره گویه‌ها در بین حیطه‌های مختلف(P=۰/۰۰۱)، حیطه دانش پژوهی در بین شرکت‌کنندگان مذکر و مؤنث(P=۰/۰۱۷)، حیطه‌های ارتباط با دستیار و خصوصیات فردی در بین شرکت‌کنندگان با رشته‌های تحصیلی متفاوت (به ترتیبP=۰/۰۰۹ و P=۰/۰۲۱)، حیطه‌های روش تدریس و خصوصیات فردی در بین شرکت‌کنندگان با سال‌های ورودی مختلف(به ترتیبP=۰/۰۲۳ و P=۰/۰۳۷) و حیطه‌های ارتباط با دستیار، روش تدریس و خصوصیات فردی در بین شرکت‌کنندگان با معدل کل متفاوت (به ترتیبP=۰/۰۰۵، P=۰/۰۳۴ و P=۰/۰۰۸) به لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری نشان دادند.

نتیجه گیری: خصوصیات و ویژگی‌های فردی اساتید از دیدگاه دستیاران تخصصی بیشترین تأثیر را در اثربخشی تدریس داشت که می‌توان با توجه به آن در کنار سایر حیطه‌های مورد مطالعه در این پژوهش، به ارتقاء و بهبود کیفیت آموزشی دست یافت.

واژه های کلیدی: تدریس اثربخش، دانشگاه علوم پزشکی، دستیار تخصصی

مقدمه

مأموریت یک دانشگاه شامل آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی است. به طور کلی کسب دانش از طریق پژوهش، اشاعه آن از راه آموزش و اجرای آن به وسیله خدمات اجتماعی صورت می‌پذیرد(۱). در این میان، پژوهش و نشر آثار از جایگاه ویژه‌ای در استخدام و ارتقا برخوردارند، اما نقش و توجه به آموزش در ارزیابی فعالیت‌های علمی تا حدی کم رنگ شده است. به بیان دیگر، میزان اثربخشی و بهره‌وری هیأت علمی بیشتر با میزان فعالیت‌های تحقیقاتی و آثار منتشر شده آنان اندازه‌گیری می‌شود. نتیجه این سیاست، کم توجهی به آموزش و مخاطبان اصلی آن یعنی دانشجویان بوده است(۲). تدریس یک جریان پنج مرحله‌ای بنیادی است که شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- آمادگی (میزان تسلط مدرس به مطالب، روش تدریس، ترتیب ارائه مطالب که برای کلاس از پیش تعیین شده است).
۲- ارائه مطالب (انتخاب از روش‌های مختلف ارائه).
۳- کاربرد (یادگرفتن مطالب توسط فراگیر و ارائه به مدرس و کلاس درس و رفع نواقص توسط مدرس).
۴- ملاک (یادگیری مهارت ذهنی و فنی توسط فراگیر و اعتبارسنجی آن توسط ارزشیابی‌های مکرر فراگیر جهت رفع معضلات آموزشی).
۵- ارزشیابی (ارزشیابی نهایی و رسمی و بررسی فراگیر که تا چه حد مطالب را یاد گرفته است، نقاط ضعف کجاست و در نهایت هدف ایجاد انگیزه است) (۳).

* نویسنده مسئول مقاله: سیدعلی سیدمجیدی
آدرس: مرکز تحقیقات مواد دندانی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران، تلفن: ۰۱۱۳۲۲۹۱۴۰۸
E-mail: s.majidi.dvm@gmail.com

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

اثربخشی یعنی بررسی میزان مؤثر بودن اقدامات انجام شده برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده. به عبارتی ساده‌تر در یک مطالعه اثربخشی، میزان تحقق اهداف اندازه‌گیری می‌شود. اما به نظر می‌رسد برای تعریف مفهوم اثربخشی می‌بایست گامی فراتر نهاد؛ به این معنا که اثربخشی هنگامی در یک دوره آموزش حاصل خواهد شد که چهار مورد زیر محقق گردد:

- نیازهای آموزشی به روشنی تشخیص داده شود.
- برنامه مناسبی برای برطرف ساختن نیازها طراحی شود.
- برنامه طراحی شده به درستی اجرا گردد.
- ارزیابی مناسبی از فرایند آموزش و در نهایت دستیابی به اهداف انجام شود(۴).

تدریس اثربخش باید منظم و برانگیزاننده باشد و موجب علاقه‌مندی دانشجویان گردد(۵). ارزیابی آموزش فرایندی است که با هدف تعیین اثربخشی آموزش صورت می‌پذیرد. نکته مهم و اساسی در مورد اثربخشی آموزش آن است که قبل از آن که درصدد بررسی نحوه اندازه‌گیری اهداف باشیم، می‌بایست در پی انجام صحیح فرایند آموزش و اطمینان از تحقق آن در هر مرحله از این فرایند باشیم(۶). در مورد اثربخشی آموزشی نیز باید گفت که اندازه‌گیری اثربخشی به صورت مطلق و در پایان یک دوره آموزشی رویکرد کاملی نیست. اثربخشی و کیفیت آموزش می‌بایست در طول فرایند آموزش ایجاد و بررسی گردد و در پایان فرایند آموزشی برای اطمینان از صحت اقدامات انجام شده و تحقق اهداف تعیین شده، مورد بررسی و اندازه‌گیری قرار گیرد(۶).

اثربخشی اعضای هیأت علمی در کلاس درس ابعاد مختلفی را در بر می‌گیرد که موارد زیر از آن جمله‌اند: احترام به دانشجو، توانایی در به چالش کشیدن دانشجویان و تحریک ذهن آنان، سازماندهی درس، مهارت‌های سخنرانی و ارائه مطالب به نحو مناسب. Brown و همکاران وی معتقدند که سازماندهی کلاس درس، ارائه مناسب مطالب، تعامل، تکالیف، رعایت انصاف در امتحان و احساس موفقیت دانشجویان از جمله موضوعاتی هستند که باید در اثربخشی آموزش و ارزیابی آن مورد توجه قرار گیرند (۸). لذا توجه به ترغیب دانشجویان از نظر علمی، پژوهشی و فرهنگی اهمیت بسیاری داشته و نیازمند به برنامه‌ریزی صحیح برای دستیابی به این هدف مهم می باشد. در تحقیق حاضر ویژگی‌های تدریس اثر بخش از دیدگاه دستیاران تخصصی دانشکده دندانپزشکی بابل مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روشها

این پژوهش از نوع توصیفی- تحلیلی بوده که به صورت مقطعی در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ به منظور تعیین مهم‌ترین شاخص‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل انجام شد. نمونه‌گیری به روش سرشماری انجام پذیرفت و نمونه پژوهش شامل تمامی ۶۷ نفر عضو دستیار دانشکده دندانپزشکی بود که در زمان تحقیق در حال تحصیل بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه‌ای مشتمل بر دو بخش بود که توسط پژوهشگر طراحی شده بود. بخش اول سؤالاتی راجع به اطلاعات فردی و دموگرافیک (شامل سن، جنس، رشته تحصیلی، سال ورودی، معدل کل و وضعیت تأهل) و بخش دوم شامل گویه‌های تدریس اثربخش، مشتمل بر ۳۳ گویه‌ی پنج گزینه‌ای در مقیاس لیکرت (از موافقت خیلی کم تا موافقت خیلی زیاد) بود که در چهار حیطه دانش پژوهی (۴ گویه)، روش تدریس (۱۲ گویه)، ارتباط با دستیار (۶ گویه) و خصوصیات فردی (۱۱ گویه) تنظیم شده بود. برای طراحی پرسشنامه، از مطالعات مشابه استفاده شد (۹).

روایی گویه‌ها با استفاده از نظر چند نفر از متخصصین مورد بررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم انجام شد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از تکمیل پرسش-نامه توسط ۱۵ نفر از دستیاران تخصصی و تکمیل مجدد آن‌ها پس از ۲ هفته، مورد بررسی قرار گرفت(ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۷ و برای ۴ حیطه به ترتیب ۰/۸۳ ، ۰/۹۴ ، ۰/۹۱ و ۰/۹۱ بدست آمد).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا به پاسخ‌های خیلی‌کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد هر یک از گویه‌ها، به ترتیب نمرات ۱ تا ۵ داده شد. به عبارتی نمرات بالاتر به معنی اثربخشی بیشتر گویه بود. در حیطه‌های مختلف، میانگین نمرات نظرات هر یک از محققین به طور مجزا برای هر فرد و در کل محاسبه و پس از گروه‌بندی به گزینه‌های موافقت بسیار زیاد(میانگین نمرات ۴/۵ یا بالاتر)، موافقت زیاد(میانگین نمرات ۴/۴۹-۳/۵)، موافقت متوسط(میانگین نمرات ۳/۴۹-۲/۵)، موافقت کم(میانگین نمرات ۲/۴۹-۱/۵) و موافقت بسیار کم(میانگین نمرات کمتر از ۱/۵) دسته‌بندی شد.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، ضمن تنظیم جداول توصیفی، برای مقایسه پاسخ‌های داده شده در حیطه‌های مختلف بین دو جنس، وضعیت تأهل و سن (۳۰سال و کمتر و بالای ۳۰سال) دستیاران از آزمون من‌ویتنی و همچنین برای مقایسه پاسخ‌های داده شده بر حسب رشته تحصیلی، سال‌های ورودی مختلف و معدل‌های مختلف از آزمون کروسکال‌والیس، و در نهایت برای مقایسه پاسخ‌ها در حیطه‌های مختلف از آزمون فریدمن و ویلکاکسون استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده SPSS نسخه ۲۲ و سطح معنی‌داری ۹۵٪ در نظر گرفته شد.

یافته ها

از ۶۷ نفر دستیار تخصصی دانشکده دندانپزشکی بابل که در زمان تحقیق مشغول به تحصیل بودند ۴۰/۳٪ (۲۷ نفر) مذکر بودند. میانگین سنی ۴/۴۸±۳۰/۲۱ سال (۶۴/۲٪ ۳۰ سال و کمتر و ۳۵/۸ ٪ بالای ۳۰ سال) و ۵۲/۲٪ متأهل بودند. به لحاظ سال ورودی مختلف از بین افراد شرکت کننده ۴/۵٪ ورودی سال ۱۳۹۲، ۱۴/۹٪ ورودی سال ۱۳۹۳، ۲۲/۴٪ ورودی سال ۱۳۹۴، ۳۴/۳٪ ورودی سال ۱۳۹۵ و ۲۳/۹٪ ورودی سال ۱۳۹۶ بودند که ۷۶/۱٪ آنها معدل ۱۷ به بالا و الباقی معدل ۱۷-۱۴ داشتند. میانگین و انحراف معیار نمره به دست آمده از گویه‌های هر یک از حیطه‌های موانع پژوهش در نمودار۱ قرار داده شده است. با توجه به میانگین نمرات حیطه‌ها، حیطه خصوصیات فردی با میانگین نمره ۰/۶۲±۴/۱۶ بیشترین اهمیت و حیطه ارتباط با دستیار با میانگین نمره ۰/۶۸±۴/۰۴ کمترین اهمیت را بین ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی کسب کرد.

در مقایسه اختلاف میانگین نمره گویه‌های حیطه‌های مختلف مورد مطالعه، حیطه خصوصیات فردی با حیطه دانش پژوهی(P value=۰/۰۱۸)، حیطه ارتباط با دستیار(P value=۰/۰۰۱) و حیطه روش تدریس(P=۰/۰۱۱) از لحاظ آماری سطح معنی‌داری را نشان داد. در سایر موارد اختلاف آماری معنی‌داری مشاهده نشد(P>۰/۰۵).

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

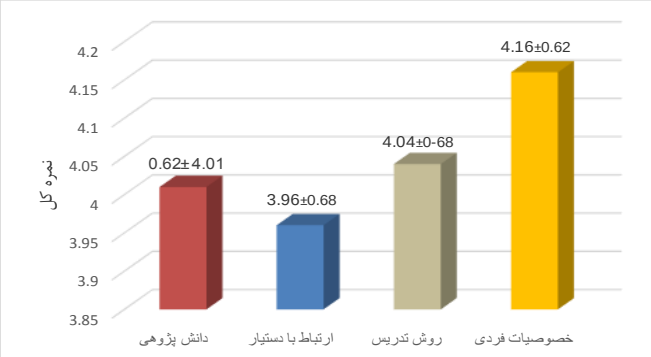

نمودار۱: مقایسه میانگین و انحراف معیار نمره کل گویه‌ها به تفکیک حیطه‌ها

درصد فراوانی مشروح در حیطه‌های مختلف، پس از رتبه‌بندی میانگین نمرات گویه‌های هر حیطه به گزینه‌های موافقت بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم، در جدول۱ آورده شده است. میانگین نمره به دست آمده از گویه‌های هر حیطه و نمره کل گویه‌ها در مقایسه بین شرکت‌کنندگان مجرد و متأهل، و افراد با سنین کمتر از ۳۰ و بالای ۳۰ سال، به لحاظ آماری اختلاف معنی‌داری نشان نداد(P>۰/۰۵). این در حالی است که میانگین نمره گویه‌های حیطه دانش پژوهی در بین شرکت‌کنندگان مرد و زن از اختلاف آماری معنی‌داری برخوردار بود(P=۰/۰۱۷).

به علاوه اختلاف میانگین نمره گویه‌های حیطه‌های ارتباط با دستیار و خصوصیات فردی در بین شرکت کنندگان با رشته های تحصیلی مختلف دارای اختلاف آماری معنی‌دار بودند(به ترتیب P=۰/۰۰۹ و P=۰/۰۲۱). طبق نتایج آنالیز آماری، نظر دستیاران با سال‌های ورودی مختلف در خصوص اثربخشی حیطه‌های روش تدریس و خصوصیات فردی بر تدریس اساتید از اختلاف آماری معنی‌داری برخوردار بود. همچنین بین نظر دستیاران با معدل بالای ۱۷ و معدل ۱۴ تا ۱۷ در حیطه‌های ارتباط با دستیار، روش تدریس و خصوصیات فردی اختلاف نظر معنی-دار وجود داشت(جدول۲).

جدول۱: درصد فراوانی نمرات حیطه‌های مختلف در مقیاس پنج گزینه‌ای

حیطه / میزان موافقت	موافقت بسیار زیاد	موافقت زیاد	موافقت متوسط	موافقت کم	موافقت بسیار کم	جمع
دانش پژوهی	۲۹/۹	۵۵/۲	۱۳/۴	۱/۵	–	۱۰۰
ارتباط با دستیار	۲۶/۹	۴۴/۷	۲۶/۹	۱/۵	–	۱۰۰
روش تدریس	۳۲/۸	۴۹/۳	۱۷/۹	–	–	۱۰۰
خصوصیات فردی	۳۴/۳	۴۷/۸	۱۶/۴	۱/۵	–	۱۰۰
نمره کل	۲۳/۹	۵۹/۷	۱۶/۴	–	–	۱۰۰

جدول۲: مقایسه سطح معنی‌داری میانگین و انحراف معیار نمره بدست آمده از حیطه‌های مختلف برحسب متغیرهای دموگرافیک

حیطه	جنسیت	تأهل	رشته تحصیلی	سال ورودی	معدل	سن (۳۰سال و کمتر–بالای ۳۰سال)
دانش پژوهی	۰/۰۱۷ زنان(۴/۱۸±۰/۵۴) مردان(۳/۷۷±۰/۶۷)	۰/۰۹۹	۰/۰۵۹	۰/۰۹۷	۰/۴۰۵	۰/۱۷۵
ارتباط با دستیار	۰/۱۱۵	۰/۱۲۲	۰/۰۰۹ پاتولوژی(۴/۴۴±۰/۴۶) پریودنتولوژی(۲/۷۹±۰/۴۳)	۰/۰۸۹	۰/۰۰۵ ۱۷تا۲۰(۴/۱۱±۰/۵۴) ۱۴تا۱۷(۳/۴۸±۰/۸۱)	۰/۵۹۶
روش تدریس	۰/۵۹۹	۰/۱۸۶	۰/۰۷۶	۰/۰۲۳ ورودی۹۳(۴/۳۷±۰/۴۸) ورودی۹۲(۲/۶۷±۰/۲۹)	۰/۰۳۴ ۱۷تا۲۰(۴/۱۲±۰/۵۷) ۱۴تا۱۷(۳/۷۳±۰/۶۰)	۰/۰۶۴
خصوصیات فردی	۰/۲۱۱	۰/۰۷۱	۰/۰۲۱ رادیولوژی(۴/۷۷±۰/۲۶) جراحی(۳/۶۶±۰/۶۹)	۰/۰۳۷ ورودی۹۳(۴/۳۲±۰/۳۶) ورودی۹۲(۲/۸۵±۰/۳۴)	۰/۰۰۸ ۱۷تا۲۰(۴/۲۶±۰/۵۴) ۱۴تا۱۷(۳/۷۷±۰/۵۳)	۰/۱۳۷
نمره کل	۰/۰۹	۰/۰۶۴	۰/۰۱ پاتولوژی(۴/۵۲±۰/۲۶) پریودنتولوژی(۳/۴۳±۰/۲۰)	۰/۰۴۸ ورودی۹۳(۴/۲۰±۰/۳۴) ورودی۹۲(۲/۹۱±۰/۲۱)	۰/۰۱۷ ۱۷تا۲۰(۴/۱۳±۰/۴۶) ۱۴تا۱۷(۳/۷۳±۰/۴۷)	۰/۱۳۶

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

در بین تمام گویه‌ها، گویه تسلط بر موضوع مورد تدریس و آگاهی از آن و سابقه پژوهشی اساتید در حیطه دانش پژوهی به ترتیب با کسب میانگین نمرات ۴/۴۹±۰/۷۵ و ۳/۴۸±۰/۹۴ مؤثرترین و کم اثرترین عامل در تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی شناخته شدند. بیشینه و کمینه نمره کسب شده توسط گویه‌ها در هر یک از حیطه‌های مورد پژوهش در جدول۳ مشخص شده است. با توجه به جدول۳ در بین گویه‌های حیطه دانش پژوهی، تسلط بر موضوع مورد تدریس و آگاهی از آن، به عنوان مؤثرترین عامل شناخته شد. این در حالی است که در حیطه روش تدریس، انتقال شفاف و واضح مطالب، مؤثرترین عامل بود. در حیطه ارتباط با دستیار نیز برخورد منطقی اساتید در مورد پیشنهادها و انتقادهای فراگیران، در جایگاه نخست عوامل مؤثر در اثربخشی تدریس قرار گرفت. همچنین در حیطه خصوصیات فردی، بیان شیوا و ساده، مؤثرترین عامل در اثربخشی تدریس از دیدگاه دستیاران تخصصی شرکت کننده در مطالعه شناخته شد.

جدول۳: بیشینه و کمینه میانگین و انحراف‌معیار نمره کسب شده توسط گویه‌ها در هر یک از حیطه‌های مورد مطالعه

		دانش پژوهی	روش تدریس	ارتباط با دستیار	خصوصیات فردی
گویه میانگین و انحراف‌معیار	بیشینه	تسلط بر موضوع مورد تدریس و آگاهی از آن ۴/۴۹±۰/۷۵	انتقال شفاف و واضح مطالب ۴/۲۷±۰/۹۶	برخورد منطقی اساتید در مورد پیشنهادها و انتقادهای فراگیران ۴/۲۴±۰/۸۴	بیان شیوا و ساده ۴/۴۸±۰/۷
گویه	کمینه	سابقه پژوهشی اساتید ۳/۴۸ ± ۰/۹۴	ارزشیابی مطالب آموزش داده شده در بین جلسات تدریس ۳/۵۲ ± ۰/۹۳	دسترسی آسان به استاد خارج از ساعات کلاس ۳/۷۲ ± ۱/۱۰	شوخ طبعی و بشاش بودن ۳/۸۱ ± ۰/۹۳

بحث و نتیجه گیری

تحقیق در مورد میزان به کارگیری معیارهای تدریس شده اثربخش در دانشگاه، بیش از هر چیز در یافتن کمبودها و جبران نواقص آموزشی مؤثر است، چرا که این امر تصویری نسبتاً جامع از کیفیت آموزشی دانشگاه ارائه می‌دهد و منجر به تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف موجود در کیفیت تدریس اساتید خواهد شد. به دنبال این امر، دانشگاه باید در برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی، مؤثرتر عمل کند و نیازهای واقعی اساتید را در این زمینه، به گونه مطلوبی پیش-بینی و برآورده سازد(۱۰).

یافته‌های پژوهش حاضر که به بررسی ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دستیاران تخصصی دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل پرداخته است، نشانگر این است که از نظر ایشان در حیطه دانش پژوهی، تسلط بر موضوع مورد تدریس و آگاهی از آن به عنوان شاخص‌ترین ویژگی تدریس اثربخش مدنظر قرار دارد. این نتایج در موافقت با یافته‌های مطالعه یعقوبی و همکاران است(۹). اما شایسته‌فرد و همکاران در تحقیق خود، داشتن اطلاعات جدید و سوابق آموزشی را در این حیطه به عنوان مهم‌ترین ویژگی تدریس اثربخش مطرح نمودند(۱۱).

در حیطه روش تدریس، انتقال شفاف و واضح مطالب با کسب بیشترین نمره در اولویت قرار داشت. ظهور و اسلامی‌نژاد، تحقیقی را در خصوص تعیین معیارهای تدریس اثربخش در دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام دادند و در موافقت با یافته‌های پژوهش حاضر، انتقال واضح و شفاف موضوعات درسی را مهم‌ترین جنبه در حیطه روش تدریس دانستند(۱۲).

در حیطه قدرت ارتباط با دستیار، برخورد منطقی اساتید در مورد پیشنهادها و انتقادهای فراگیران، مهم‌ترین عامل در تدریس اثربخش سنجیده شد. لذا می‌توان گفت از نظر دستیاران تخصصی توجه به خواسته‌های آنان و نقدپذیری اساتید می-تواند عامل مؤثری در اثربخشی تدریس باشد. Grant و همکاران رابطه‌ی مثبت و محبت‌آمیز مدرس را عاملی جهت نفوذ آموزش در فراگیران دانستند(۱۳). Crosby در مطالعه خود با ارائه یک مدل مفهومی نشان داد که ارتباط مدرس با دانشجو و مهارت‌های ارتباطی مدرس، نقش تعیین کننده‌ای در انتخاب آن به عنوان الگوی حرفه‌ای دارد(۱۴). در حیطه خصوصیات فردی استاد، بیان شیوا و ساده در اولویت خصوصیات استاد قرار گرفت که در موافقت با یافته‌های پژوهش-های مشابه است(۹).

وهابی و همکاران، علاقه به استاد، احترام به دانشجو و ارتباط بین فردی را مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب عنوان نمودند(۱۵). اختلاف آماری معنی‌دار بین نمره حیطه ارتباط با دستیار و خصوصیات فردی در بین دستیاران با رشته‌های تحصیلی مختلف، حاکی از اختلاف در خصوصیات فردی اساتید و نحوه برقراری ارتباط آنان با دستیاران در گروه‌های آموزشی مختلف است که می‌تواند تأثیر زیادی بر اثربخشی تدریس بگذارد. همچنین بیشتر بودن امتیاز داده شده توسط دستیاران با مدل بالای ۱۷ نسبت به دستیاران با معدل ۱۷-۱۴، در حیطه‌های روش تدریس، ارتباط با دستیار و خصوصیات فردی و اختلاف آماری معنی‌دار بین این دوگروه، نشان‌دهنده اهمیت بیشتر دانشجویان با سطح تحصیلی بالاتر به گویه‌های حیطه‌های مورد مطالعه و مشارکت در نظرسنجی ها است.

در مطالعه عسگری و همکاران در بررسی ارتباط بین مشخصات دموگرافیک دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان با دیدگاه آنان در مورد شاخص‌های تدریس، اختلاف آماری معنی‌داری مشاهده نشد(۱۶). در مطالعه ستاری نیز تفاوت معناداری در مؤلفه‌های تدریس اثربخش بر اساس متغیرهای جنسیت، رشته تحصیلی، سن و وضعیت اشتغال دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اردبیل مشاهده نشد(۱۷).

حیطه خصوصیات فردی در تحقیق حاضر با اختلاف آماری معنی‌داری در درجه اهمیت بالاتری نسبت به سایر حیطه‌ها قرار گرفت. مطالعات مشابه در سایر دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز فاکتورهای شخصیتی را موثر دانسته‌اند(۱۶). تحقیق دیگری که توسط سلطانی انجام پذیرفت بیان داشت دانشجویانی که تازه به دانشگاه وارد شده‌اند توانایی برقراری در ارتباط را مهم‌ترین عامل دانسته‌اند(۱۸). در تحقیق یعقوبی و همکاران و عسگری و همکاران نیز حیطه قدرت ارتباط با

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

دانشجو بیشترین نمره را از دیدگاه شرکت‌کنندگان کسب کرده بود(۹و۱۲). با توجه و دقت در نظرات دستیاران، خصوصیات فردی اساتید و سپس روش تدریس، مهم‌ترین حیطه‌ها در تدریس اثربخش بودند.

لذا توصیه می‌شود برای بهبود کیفیت تدریس و ارتقاء آن، دیدگاه دانشجویان مورد توجه قرار گیرد و مدیران آموزشی دانشگاه ضمن بکارگیری نتایج مطالعات انجام پذیرفته نسبت به انتقال مؤثر آن به اعضای محترم هیأت علمی در توسعه آموزش پزشکی گام بردارند.

تقدیر و تشکر

از دستیاران محترم دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل که در تکمیل پرسشنامه‌ها ما را یاری نمودند، کمال تشکر را داریم. از معاونت محترم تحقیقات و فنآوری دانشگاه علوم پزشکی بابل بخاطر حمایت مالی از این طرح تشکر می‌نماییم. این طرح در قالب طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی بابل به شماره ۹۵۴۳۶۱۵ و کمیته پژوهش در آموزش دانشگاه علوم پزشکی بابل بوده است.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

Evaluation of an effective teaching's characteristics from Babol dental faculty postgraduate students´ viewpoints

M. Seyedmajidi (DDS, MS)[1], S. Seyedmajidi (PhD Student)[2•], F. Habibzadeh Bijani (DDS Student)[3], E. Khodadadi (DDS, MS)[4], M. Motallebnejad (DDS, MS)[5]

1. Dental Materials Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Iran
2. Ph.D. by research student, Dental Materials Research Center, Babol University of Medical Sciences, Iran
3. Department of Oral and Maxillofacial Pathology, School of Dentistry, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran
4. Department of Pediatric Dentistry, School of Dentistry, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran
5. Oral Heealth Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

Biannual Medical Education, Babol Univ Med Sci; 6(2); Spring & Summer 2018; pp: 32-38

Received: June 18th 2018, Revised: Aug 15th 2018, Accepted: Aug 18th 2018

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVE: The missions of a university are education, research and social services. Because of the attention to education has been decreased in the evaluation of scientific activities, the evaluation of education should be made due to determining its effectiveness. Knowing the opinions of the postgraduate students about the features of effective teaching could have a significant effect on educational managers programing.

METHODS: This descriptive-analytical research was carried out as a cross-sectional study in 2017-2018 academic years. Sampling was performed by census method. Data collection tool was a questionnaire consisted of two parts of demographic data and effective teaching items in four fields of scholarship, teaching method, relationship with assistant and personal characteristics. To analyze the data, SPSS version 22 software was used and the significance level of 0.05 was considered.

FINDINGS: From the viewpoints of postgraduate students, the fields of individual characteristics and communication with the students have the most and the least importance, respectively. The mean score of the field of individual characteristics with other fields (P=0.001), the field of scholarship between male and female participants (P=0.017), the fields of relationship with the students and individual characteristics between the participants with different academic fields (P=0.009 and P=0.021, respectively), the fields of teaching method and individual characteristics between the participants with different enterance years (P=0.023 and P=0.037, respectively) and the fields of communication with the students, teaching method and individual characteristics between the participants with different total average (P=0.005, P=0.034 and P=0.008, respectively), were statistically significant.

CONCLUSION: Individual characteristics of faculty members from the viewpoints of postgraduate students had the greatest impact on the effectiveness of teaching, which could be considered along with other studied fields in this study, to improve the quality of education.

KEY WORDS: *Postgraduate Students, Medical Sciences University, Teaching effectiveness*

*Corresponding Author; **S. Seyedmajidi**
Address: Dental Materials Research Center, Babol University of Medical Sciences, Iran
Tel: +9811 32291408
E-mail: s.majidi.dvm@gmail.com

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]

References

1. Saif AA. Modern educational psychology: psychology of learning and teaching.7th ed. Tehran: Doran; 2013. [Persian]

2. Shabani H. Instructional skills- Methods and Techniqes of Teaching.6th ed. Tehran: Samt; 2010. [Persian]

3. Ghoorchian NQ. Textbook of development model based on training methods. Tehran: Farashenakhti; 2009. [Persian]

4. Arasteh H, Mahmoodi-Rad M. Effective teaching: an approach based on evaluation of instruction by students. koomesh. 2004; 5 (2):1-8. [Persian].

5. Miller DR, Miller MF. Instructions for college teaching. Miri V, translation. 2nd ed. Tehran: Samt; 2004. [Persian]

6.Ghoorchian N. Details of teaching methods. Tehran: Panha; 2009. [Persian]

7. Delaram M. Clinical education from the viewpoints of nursing and midwifery students in Shahre-e-Kord University of Medical Sciences. Iranian journal of medical education. 2006; 6 (2): 15-21.

8. Dyvangahy M. Effective teaching in higher education. Brown G, Atkinso M (Authors). Chalus: Islamic Azad University of Chalus and Noushahr; 2003. [Persian]

9. Yaghoobi Y, Gholipour Moghaddam F. Characteristics of Effective Teaching from the Perspective of Nursing, Midwifery and Paramedical Students of Langerood Faculty Research in Medical Education. 2012; 4 (2): 34-40.

10.Zohour A, Eslami Nejad T. Indicator of teaching effectiveness from the perspective of Kerman University of Medical Sciences. Payesh. 2003; 1(4): 5-13. [Persian]

11.Shayesteh Fard S, Hoshyari M, Khazani H. Comparison indices from the viewpoint of effective teaching teacher and students of Ahvaz University of Medical Sciences. Iranian journal of medical education. 2003; 10: 42. [Persian]

12.Zohoor A, Eslaminejad T.Teacher's effective teaching criteria as viewed by the students of Kerman University of Medical Sciences. Journal of Medical Education. 2004; 4(2): 65-70.

13.Grant L, Stronge JH, Popp PA. Effective teaching and at-risk/highly mobile students: What do award-winning teachers do? Case studies of award-winning teachers of at-risk/highly mobile students. Retrieved June. 2008; 30.

14.Crosby RH. AMEE Guide No 20: The good teacher is more than a lecturer-the twelve roles of the teacher. Medical teacher. 2000 Jan 1;22(4):334-47.

15.Vahabi A, Sayadi M, Shahsavari S, Khadem Erfan MB, Veisi A, Pouladi A. Study of Characteristics of good teacher from the viewpoint of Kurdistan University of Medical Science. In 8th Congress on Medical Education. Kerman: Kerman University of Medical Sciences. 2006; 175-6. [Persian]

16.Asgari F, Mahjoob Moadab H. Comparing Characteristics of an Effective teaching from Teachers' and Students' Point of View, Guilan University of Medical Sciences. Strides in Development of Medical Education. 2010; 7(1): 26-33. [Persian]

17.Sattary, S. Assessment of effective teaching, components based on the students viewpoints. Research in Curriculum Planning. 2017; 2(12): 134-146. [Persian]

18.Soltani Anabslahi k, ghadeni A. Effective teaching characters as viewed by teachers & students of basic sciences center in Iran medical University. Journal of Iran Medical University. 2001; 7(22): 86-279.

[Downloaded from mededj.ir on 2026-10-14]